

Länsstyrelsen
Kalmar län

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Fälgaren SE0330249

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 -områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet.

Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers och arters utbredning i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”kartverktyget skyddad natur”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0330249 Fälgaren

Kommun: Västervik

Områdets totala areal: 258,4 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2016-04-25

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-14

Markägarförhållanden:

Privat

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2002-01-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

1149 - Nissöga, *Cobitis taenia*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: att på lång sikt bevara en naturlig och relativt opåverkad insjö som utgör livsmiljö för den hotade fiskarten nissöga.

Motivering: förekomst av fiskarten nissöga i sjön Fälgaren.

Prioriterade åtgärder:

- åtgärder som utpekats i åtgärdsprogram för nissöga och flodkräfta ska genomföras.
- utsättning av främmande arter får inte tillåtas.

Beskrivning av området

Fälgaren är länets djupaste sjö med sina 65 meter och utgör en del av Gunneboåns vattensystem. Sjön ligger under högsta kustlinjen, 41 m.ö.h. Sjön är oligotrof och ligger i en gravsänka. Avrinningsområdet består mestadels av barrskog med myrar och småsjöar. Sjön är en förkastningssjö, och i förkastningens botten har sedimentära bergarter från kambrosilurisk tid

bevarats. Dessa bergarter har helt eroderats bort från urberget i omgivningarna. Vid sjöns sydöstra strand har block av kalk- och sandsten från kambrosilur påträffats. Blocken kommer troligen från sjöns botten. Stränderna består mestadels av klipphällar. Glesa vassbälten finns i sjöns vikar. I övrigt saknas vassar helt på de branta stränderna.

Sex ishavsrelikter har påträffats i sjön: sjösyrsa *Gammaracanthus lacustris*, vitmärta *Pontoporeia affinis*, pungräka *Mysis relicta*, taggmärta *Pallasea quadrispinosa*, hoppkräfta *Limnocalanus macrurus* samt fiskarten hornsimpa. Detta gör den till länets artrikaste sjö när det gäller glacialrelikta kräftdjur. Sjösyrsan är bara känd från två sjöar i länet. Storlom, drillsnäppa och storskrake är några av häckfåglarna i området. I sjön finns rikligt med nissöga, som är en hotad fiskart. Ett unikt blandbestånd av flodkräfta och olovligen inplanterad signalkräfta finns också här. Det är idag tveksamt om flodkräftan finns kvar. I Gunneboån finns nissöga och öring. Vid Gunneboåns avflöde finns en damm, som reglerar vattennivån i sjön. Vissa somrar är utloppet helt uttorkat. Längre ner mot kusten finns ett kraftverk, som utgör ett vandringshinder för fisk.

Bevarandemål

Generellt gäller att vattenförvaltningens målsättning att uppnå god ekologisk status i aktuella vattenförekomster också gäller som förutsättning för att nå gynnsamt tillstånd i Natura 2000-området i stort. Dessa mål som utgör miljö kvalitetsnorm framgår av VISS (där alltså habitatdirektivet och ramdirektivet för vatten samverkar) kompletteras av nedanstående preciserade mål med utgångspunkt i vad som är nödvändigt att uppnå för respektive naturtyp och art i Natura 2000-området.

Vad kan påverka negativt

Observera att detta endast är några exempel på faktorer som kan skada områdets värden. Att en verksamhet är listad som ett tänkbart problem innebär inte att den är förbjuden. Vissa av verksamheterna kan omfattas av den tillståndsplikt som gäller om det finns risk för betydande påverkan på miljön i Natura 2000-området. I andra fall är inte tillståndsplikten aktuell men behov kommer att finnas att följa upp det specifika problemet. För att få närmare besked om vad som gäller i ett enskilt fall kan det vara lämpligt att ta kontakt med berörd tillsynsmyndighet som är Länsstyrelsen eller vid skogsbruksåtgärder Skogsvårdsstyrelsen.

Följer man som enskild de allmänna hänsynsregler som läggs fast i vår lagstiftning (t.ex. miljöbalken och skogsvårdslagen) eller följer god jordbrukarsed så har man fullgjort även sina grundläggande krav på hänsyn till Natura 2000-området.

Med god jordbrukarsed avses i huvudsak följande områden:

- Begränsning av högsta antalet djur i ett jordbruk
- Försiktighetsmått för gödselhantering, inklusive krav på lagringskapacitet
- Spridning av gödselmedel
- Föreskrifter om andelen höst- eller vinterbevuxen mark
- Försiktighetsåtgärder vid spridning av bekämpningsmedel

För mer information om god jordbrukarsed se Jordbruksverkets hemsida (www.jordbrukverket.se).

Verksamheter m.m. som generellt kan påverka nissöga negativt

– Sjön utgör ett känsligt system genom sin relativa orördhet, oligotrofa karaktär och långa omsättningstid. Detta innebär att åtgärder som påverkar de tillrinnande bäckarnas vattenkvalitet har betydelse för påverkan också på sjön. Utsläpp av försurande ämnen och miljögifter kan ha stor påverkan på sjön. Även intensivt jordbruk och skogsbruk kan genom dikning och belastning av näringsämnen samt partiklar förändra de ursprungliga miljöförhållandena i klarvattensjöar med sandbotten.

- Lokala populationer av nissöga hotas på sikt av försämrade syreförhållanden i bottnarna.
- Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering.

Bevarandeåtgärder

Gällande regler:

- Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötsel och naturvårdsförvaltning av området.
- Strandskydd gäller enligt 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken. Strandskydd gäller 100 meter från strandlinjen ut i vattnet och 200 meter inåt land. Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden till exempel uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet gäller till exempel för byggnader som behövs för jordbruket, skogsbruket, fisket eller verksamheter till vilka tillstånd har lämnats enligt miljöbalken.

Förslag till bevarandeåtgärder för Fälgaren:

- Natura 2000-området berörs av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för nissöga och flodkräfta. Åtgärdsprogram förordar konkreta och specifika åtgärder för skydd och bevarande av särskilt hotade arter och livsmiljöer. Hänsyn bör tas till dessa.
- Utsättning av ”främmande” fiskarter bör ej tillåtas i vatten med nissögaförekomst.
- Utred behov och möjlighet att skapa fria vandringsvägar för nissöga och andra arter i Gunneboåns vattensystem.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Uppföljning sker inom ramen för regelbundet provfiske (provfiskedatabaser).

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

1149 - Nissöga, *Cobitis taenia*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Livsmiljö

Nissöga förekommer såväl i sjöar som i lugna partier av vattendrag. Dagtid tillbringar arten nedgrävd och förekomsterna är därför helt avhängiga förekomsten av syrerika finsedimentära eller organiska bottenar. Områden med syrefria förhållanden eller riklig metangasbildning undviks. Nissöga förefaller inte vara särskilt kräsen när det gäller typen av bottensubstrat; arten kan hittas på rena sandbottenar, mjuka lerbottenar, lergyttja, kalkgyttja och organiska bottenar. Mindre exemplar hittas företrädesvis i lösa och mycket finkorniga bottenar (sedimenten rinner mellan fingrarna när man gräver i det), medan större exemplar kan hittas i fastare sandbottenar. Nissöga gräver ned sig i botten genom att snabbt slingra sig (oscillera) med kroppen när den ligger på botten. Förmodligen betingas skillnaden i substratval mellan stora och små exemplar av förmågan att flytta sedimentet.

Under större delen av sommarhalvåret hittar man arten nära stranden, från någon decimeter till någon eller några få meters djup. Undersökningar i England har visat att arten söker sig ut på djupare vatten under vinterhalvåret, om detta gäller även under svenska förhållanden är okänt men mycket troligt. Påfallande ofta hittar man arten i anslutning till gles växtlighet förmodligen för att det är där man hittar de optimala bottenförhållandena.

Reproduktion och spridning

Leken sker under försommaren (maj–juni) i anslutning till tät undervattensväxtlighet. Från Tyskland finns beskrivet hur lekfisken söker upp områden med tjocka mattor av t.ex. slingor, *Myriophyllum* spp. eller lånkar, *Callitriche* spp. I många fall innebär det att de söker sig till lite mer exponerade strandpartier eller strömmande vattendragssträckor.

Spridningsförmågan hos nissöga är dåligt känd. Eftersom utbredningsbilden i södra Sverige i stort sett förklaras av Ancylussjöns utbredning för ca 8000 år sedan kan man misstänka att långspridning inte är särskilt vanlig. Avståndet för normal spridning torde ligga i storleksordning någon kilometer.

Övrigt

Nissöga är nattaktiv och kan natttid ses helt öppet när den rör sig strax över botten. Arten lever på små botten djur, alger och eventuellt till viss del av finkornig detritus.

Nissöga har en utbredning som av invandringshistoriska orsaker är begränsad till områdena under högsta kustlinjen i södra Sverige.

Bevarandemål

Bevarandemål för nissöga (*Cobitis taenia*, 1149)

Arten ska finnas kvar i sjön med en livskraftig population.

Delmål

- Förekomst av lämpliga sand- eller mjukbottenar på grunt vatten är viktig och sådant habitat ska finnas i tillräcklig omfattning.
- Det ska finnas fria vandringsvägar i vattensystemet som gör det möjligt för nissöga att sprida sig.
- Sjön ska präglas av naturlig vattenkemi med låg grad av antropogen belastning avseende bl a humus, försurande ämnen, partiklar (grumlande ämnen), näringsämnen och miljögifter.

Bevarandetilstånd

Bevarandetilståndet för nissöga är gynnsamt.

Dokumentation

ArtDatabanken. Faktablad för rödlistade arter. www.artdatabanken.se

Fiskeriverket. Fiskeriverkets provfiskedatabaser.

Forslund, M (red). 1997. Natur i Östra Småland. Naturvårdsprogram för Kalmar län.

Länsstyrelsen i Kalmar län.

Länsstyrelsen i Kalmar län. Naturvårdens riksintressen, Kalmar läns fastland. Meddelande 1989:06. Uppdaterade versioner finns på Länsstyrelsens hemsida. www.lansstyrelsen.se/kalmar

Naturvårdsverket. 1999. Bedömningsgrunder för miljö kvalitet. Sjöar och vattendrag. Rapport 4913 Stockholm.

Naturvårdsverket. Sveriges Natura 2000-områden. www.naturvardsverket.se

Naturvårdsverket. Våtmarksinventering inom fastlandsdelen av Kalmar län. Del 1 och 2 (utgiven 1984, rapport SNV PM 1787 och SNV PM 1788)

Bilagor

Objektskarta

Karta över Natura 2000-habitat i objektet

Natura 2000-habitat i Fälgaren SE0330249

